

Ob stoletnici smrti Franceta Prešerna

Sto let mineva letos, kar je 8. februarja umrl v Kranju prvi slovenski pesnik France Prešeren. Prvi slovenski pesnik je bil France Prešeren po časovnem razvoju slovenskega slovstva, saj najdemo pred njegovim nastopom naj približnih pesniških vrednot in je edini kresnik predstavnik umetne pesni — Valentin Vodnik, samo spreten shtobovstvo, ki je v stihih ponazarjal ideje razsvetljenstva, kakor jih je naš človek krog.

Prvi slovenski pesnik je bil France Prešeren, ki je dokazoval vsem maloversnim slovenskim razumnikom svoje dobe, da je slovenski jezik polnovaloden instrument, ki bo z njim umetnik lahko izrazil vsako čustvo in vsako misel. Dokazal je še več s svojimi pesniškimi delom vsem tistim, ki so priznavali upravičenost rabe slovenskega za preprosto ljudstvo, ki pa so hoteli inteligenco izločiti iz organske celote in so zagovarjali za njeno avzvišeno pesništvo tuj, preprostim in neumenim ljudem nerazumljiv jezik dokazal jim je namreč, da je samo tista slovenska beseda res pesniška, ki govori enako razumljivo učenemu in neukemu.

Prvi slovenski pesnik pa je France Prešeren že danes, kot je bil tedaj ob svojem nastopu, ker je tako prvobitno ponazoril v svojih pesnitvah svoje čustvo in pesniško doživetje, kakor ga ni še nihče za njim do danes.

Prvi slovenski pesnik je France Prešeren že danes, ker je položil s svojimi pesniškimi delom temelj vsemu pesniškemu ustvarjanju, ko je dal slovenskemu slovstvu prav tako vse pesniške oblike, ki jih je dotlej poznal zapad in usposobil slovenske pesnike, da so se razvijali vzporedno z velikimi tokovi svetovnih slavstev. Dal pa je slovenskim pesnikom prav tako jezik, bogat in samosvoj, vreden pesniške vsebine.

Prvi je slednjé France Prešeren, ker je dal slovenskemu narodu program, ki ga je »ostvarila« fele po sto letih narodno-osvobodilna vojna, ko je skupni napor vsega slovenskega delovnega ljudstva z geslom Prešernovih verzov ustvarjal slovensko državnost in so padali partizani in talci s Prešernovimi besedami za svobodno domovino.

Samo droben zvezek pesmi je napisal Prešeren. Komaj za sto strani stihov je njegovo življenjsko delo. Njegovi načrti, da bo napisal romantično tragedijo in novelo, so ostali samo v objavi. Pesniški zametek se mu ni izkristaliziral niti v najohlapnejši okvir snovne vsebine, pa je vendar sprostil s svojo pesniko neposrednostjo pesniškega izražanja ustvarjalne moči v slovenskem narodu, da je v dveh desetletjih zrastle slovnost tam, kjer so poznali doslej samo koristno pismenstvo.

S silo svojega doživetja in izražanja je zrušil vse naspel predsodkov, zaplankanega ozkosrčja, malomeščanske dostojnega filistrstva in petolizniške svetohilinske moralnosti ter vespoštovanje pred cerkvenimi in posvetnimi vohuni, izuzni, prišlukovalci in obrekovalci, kar je bilo najzmačnejša črta glavnega mesta obnovele Ilirije kot provincialskega poganika prav tako svetohilinsko kvantarske terčialso pobožnjakarske razvratl Meternichove Avstrije. Z neposrednostjo svojega pesniškega izražanja je sprostil mladino, da je skušala biti prav tako pristna in je prevetril zlagano idiliko malomeščanskega filistrstva bidermajerja, ki je iskalo sprostitve avzvišenihe čustev oboževanja romantično zlaganim zanosov z gostilniško klarfarijo in mastnim smehom za nastavljeno roko.

Z jasnostjo svoje besede je razsekjal dvoživkarstvo slovenskega razumnitva, ki je nemilo in z nemiko besedo napuhlo tajilo vrednost materine besede, ki da je dobra in prav samo za tiste tiseče sluščilih in tisečilih. Postavil je prednje slovensko besedo kot govorno orodje, nič manj prožno, prav tako prikladno kot vsaka tuja misel in čustvo. Tako nazorna in neposredna je njegova beseda, tako prvotno čustvo izraža, da je še danes po sto letih mrašnjaki ne prenoso in jo grde, kakor je ob njegovi smrti kranjski župnik Dagarin: »Klarfarska je in pohujšiliva...«

V Ptujju je prišla v knjigarno kmečka žena in hotela za šestnajstletnega sina kako pobožno knjigo. S tako ji v knjigarni niso mogli postreči. In prav na to: »Pa mi kakšno drugo dobro knjigo svetujete, da mu jo dam za god.« »Dajte fantu Prešernove pesmi, svetuje prodajalka. Žena zardí: »Kaj mislite, take pohujšilive in kvantarske stvari naj mu dam? Sram vas bodi, lejte! Pijunila je prodajalki v obraz in odšla. Dogodilo se je to leta 1948, devet in devedeset let, odkar je Prešeren pokopan...«

Vidite, kako je Prešeren še danes ves živ, prav kot je bil tedaj pred sto leti. Njegovega življenja niso čutili samo tisti, ki jim je bila njegova beseda tolažilnica v ječi in ob smrti uri, prav tako živo jo čutijo sovrážniki slovenskega delovnega ljudstva in mu jo grde in mažejo.

Prav dobro poznamo velično Prešernovega genja Slovenci, prav tako dobro je znana drugim narodom, saj ga je hotel ukrasti halim ljudem že celo nacistični okupator. Ujajili ga ni mo-

tako sam, kakor je sezidal na njih pesniško stavbo, ki je v trenutku dvignila slovensko slovstvo iz pismenstva med najsprednejše evropske literaturne.

gel, prevelik je in presvetal. Zato ga je prisvojili: »Prešeren je nemški pesnik, ki je slovensko pesnik.«

Velična Prešernove ustvarjalne sile nam bo v celem ponazorjena le tedaj, če pomislimo, da so postavili veliki pesniki drugih narodov svoje delo na temelje, ki so jim jih gradile množice malih pesnikov in je njihovo delo samo veličasten skupek vsega pripravljenege. Prešeren pa je zasadil temelje prav

Prav zato pa ni čudno in je prav, da se spominja slovenski narod pesnikove smrti tako živo, saj je fele naš rod uresničil njegov program, njegovo izročilo. Saj teh sto let Prešeren med nami ni mrtev, ampak živí, kajti

človek premine,
človeštvo ostane
in z njim ostane,
kar mu je človek dal!

Bogo Pregelj.

Prireditve v proslavo stoletnice Prešernove smrti 1849-1949

4. februar

ob 20.: Ivan Cankar: »Hlapci«, predstava v Drami.

5. februar

ob 20.: Ivan Cankar: »Hlapci«, predstava v Drami;

ob 20.: W. A. Mozart: »Figarova svatba«, slavnostna predstava v Operi, govori dr. Bratko Kreft.

6. februar

ob 11.: Odprtje razstave in odkritje doprskih kipov gledaliških igralcev v Drami;

ob 12.: Odprtje razstave Zveze upodabljaioh umetnikov Jugoslavije v Moderni galeriji;

ob 20.: Levstik-Kreft: »Tugomer«, slavnostna predstava v Drami, govori upravnik Juš Kozak.

7. februar

ob 12.: Odkritje spominske plošče v Rožni ulici, govori dr. Ferdo Kozak, predsednik Ljudske skupštine LRS;

ob 17.: Polaganje vencev na Prešernov spomenik v Ljubljani;

ob 20.: Slavnostna akademija v unionski dvorani, govori Boris Zihner, recitira Stane Sever, član SNG. Solisti, zbor in orkester Slovenske filharmonije izvajajo 2. del skladbe L. M. Škerjanca »Sonetni venece« (7.—11. sonet), dirigent: Samo Hubada.

8. februar

ob 11.: Slavnost na Prešernovem grobu v Kranju, govori dr. Ant. Slodnjak;

ob 12.: Odkritje spomenika v Prešernovi hiši v Kranju;

ob 15.30: Slovnost v Vrbi;

ob 20.30: L. M. Škerjanc, »Sonetni venece«, slavnostni koncert v unionski dvorani s sodelovanjem solistov, zbor in orkestra Slovenske filharmonije pod vodstvom dirigenta Sama Hubada.

Pripomba

Prireditve so se začele že v sredo dne 2. t. m. z otvoritvijo razstave Prešernovih rokopisov v Narodni in univerzitetni knjižnici, s prireditvijo Ljudske prosvete Slovenije v unionski dvorani in s predstavama »Krajski komedijanti« ter »Evgenij Onjegin«. Dne 3. t. m. sta bili v okviru teh prireditev upriporjeni predstavi »Krajski komedijanti« in »Soročinski sejem«.

Razen tega igra v kinu »Moskva« od 2.—8. t. m. slovenski umetniški film »Na svoji zemlji«.